

Tunturiluonnossa näkyy jo ilmastonmuutoksen vaikutuksia

Ilmastonmuutos aiheuttaa tunturialueella mäntymetsien vähittäistä etenemistä, tunturikoivikkotuhojen lisääntymistä uusien mittariperhoslajien levittäytyessä alueelle sekä lumipeitteisen ajan lyhentymistä.

Tunturipaljakat ja tunturikoivikot hallitsevat pohjoisinta Lappia. Tunturialueita on myös muualla Lapissa sekä Koillismaalla, eteläisimpänä Iso-Syöte Pudasjärvellä. Uhanalaisuusarvioinnin yhteydessä laadittiin yksityiskohtainen raja-alue Suomen tunturialueista.

Tunturiluontotyypeistä runsas kolmannes uhanalaisia

Arvioinnissa erotettiin 53 tunturiluontotyyppiä, joiden yhteispinta-ala on 1,3 miljoona hehtaaria. Tunturiluontotyypeistä 20 eli 38 % arvioitiin uhanalaisiksi. Osuus on lähes sama myös tunturiluontotyyppien kokonaispinta-alasta.

Lumenviipymät ovat uhanalaisimpia tunturiluontotyyppiä. Ne vapautuvat lumesta yleensä vasta heinä-elokuussa. Lumenviipymä Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa. Kuva Arto Saikkonen.

Uhanalaisimpia tunturiluontotyyppiä ovat lumenviipymät ja lumenpysymät sekä tunturikoivikot. Neljäsosa tunturiluontotyypeistä (13 kpl) arvioitiin silmälläpidettäviksi, mutta niiden pinta-ala kattaa noin puolet kaikista tunturiluontotyypeistä. Silmälläpidettäviä ovat etenkin monet laaja-alaiset tunturikangastyytit. Säilyviä tunturiluontotyypejä on 20 (38 %), mutta niiden pinta-ala on vain 6 % tunturiluontotyyppien kokonaisalasta. Säilyviä ovat esimerkiksi kaikki tunturikallio- ja tunturikivikkotyytit, yhtenäisen havumetsävyöhykkeen pohjoispuolella sijaitsevat erillismetsiköt sekä osa tunturiniityistä.

Edelliseen, 10 vuotta sitten toteutettuun arviointiin verrattuna uhanalaisempia ovat nyt lumenviipymät ja lumenpysymät sekä tunturikoivikot. Niiden tilan arvioitiin aidosti muuttuneen sen lisäksi, että myös arviointimenetelmän muutos ja tiedon kasvu vaikuttivat uhanalaisuusluokan korotukseen. Näiden luontotyyppien kehityssuunta arvioitiin edelleen heikkeneväksi.

Ilmastonmuutoksen ja laidunnuspaineen yhteisvaikutus merkittävää

Ilmastonmuutos ja porolaidunnus sekä niiden yhteisvaikutukset ovat merkittävimmät tunturiluontotyyppien tilaan vaikuttavat tekijät. Ilmaston lämpeneminen aiheuttaa havumetsänrajan nousemista tunturialueelle ja paljakan pensoittumista. Tunturikoivikkotuhot yleistyvät, kun kovien talvipakkasten vähetessä uudet mittariperhoslajit levittäytyvät alueelle. Lumipeitteinen aika lyhenee, mikä johtaa lumenviipymien ja -

pysymien pinta-alan supistumiseen. Routaantumisen heikentyessä routimista vaativien luontotyyppien tila huononee.

Porojen laidunnus kuuluu tunturialueen luontoon. Voimakas ympärivuotinen laidunnuspaine kuitenkin heikentää monien, etenkin kuivien jäkäläisten tunturiluontotyyppien tilaa. Voimakas kesälaidunnus heikentää tunturikoivikoiden uudistumista. Kohtuullisella laidunnuspaineella on myös suotuisia vaikutuksia lajiston monimuotoisuuteen etenkin ravinteisimmilla luontotyypeillä.

Hallamittarituhoja Kaldoaivin erämaa-alueella Utsjoella. Kuva Arto Saikkonen.

Merkittävää on laidunnuksen yhteisvaikutus ilmastonmuutoksen kanssa. Tästä esimerkkinä ovat tunturikoivikot, joissa ilmastonmuutoksen seurauksena esiintyy yhä useammin ja laaja-alaisemmin mittariperhosten aiheuttamia tuhoja. Kesälaidunalueilla koivikoiden toipuminen mittarituhosta on vaikeutunut, koska porot syövät koivun vesat ja taimet, jolloin koivikkojen uusiutuminen estyy. Tämä johtaa vähitellen koivikoiden häviämiseen.

Ilmastonmuutos ja laidunnus voivat vaikuttaa myös päinvastaisiin suuntiin ja kompensoida toistensa vaikutuksia. Esimerkiksi tuoreemmillä tunturikankailla ja tunturiniityillä poron laidunnuksella voi olla suotuisa vaikutus, sillä se voi hillitä luontotyyppin umpeenkasvua ja pitää yllä lajiston monimuotoisuutta. Koska koko tunturialue on poronhoidon piirissä, laidunnuksella on jonkinasteinen joko suotuisa tai epäsuotuisa vaikutus lähes kaikkiin tunturiluontotyypeihin.

Toimia tilan parantamiseksi ja kokonaisvaltaista maankäytön suunnittelua

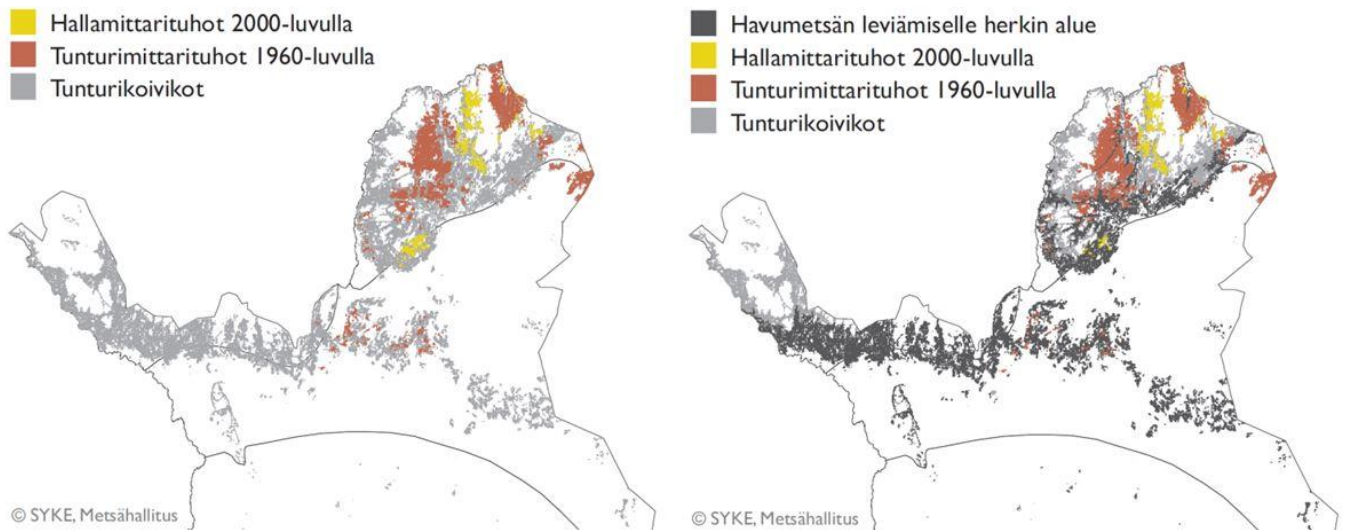
Tunturiluontotyyppien säilyminen edellyttää ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtäävien toimien tehostamista. Tutkimusta tulee enenevästi suunnata tunturiluonnon monimuotoisuudessa tapahtuvien muutosten seurantaan sekä näiden muutosten syiden ja vaikutusten selvittämiseen. Voimakkaan laidunnuspaineen aiheuttamien haittojen vähentämiseksi tunturiasiantuntijaryhmä ehdottaa laidunnuspaineen säätelyä ja laidunkierroa kehittämistä.

Voimakkaassa kasvussa oleva Lapin matkailu, luonnonvarojen hyödyntäminen sekä muut maankäyttösuunnitelmat lisäävät merkittävästi maankäyttöpaineita eri puolilla tunturialuetta. Tunturiluonto ja sen tila tuleekin turvata kokonaisvaltaisella maankäytön suunnittelulla.

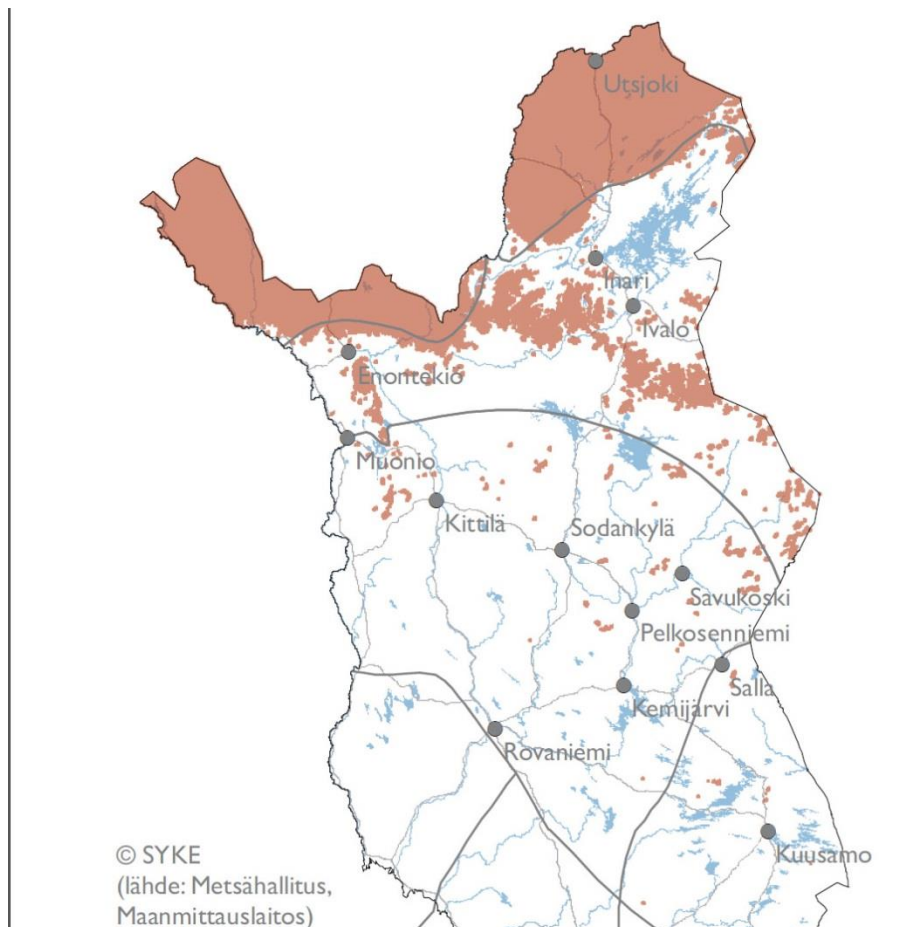
Lisätietoja

Erikoissuunnittelija **Elisa Pääkkö**, Metsähallitus, p. 040 735 2505, etunimi.sukunimi@metsa.fi

Vanhempi tutkija **Katariina Mäkelä**, Suomen ympäristökeskus, p. 040 0148 686, etunimi.sukunimi@ymparisto.fi

Tunturikoivikot ovat vähentyneet tunturi- ja hallamittarituhojen vuoksi ja niiden ennustetaan edelleen vähentyvän männyn vähittäisen etenemisen seurauksena.

Uhanalaisuusarvioinnin yhteydessä laadittiin yksityiskohtainen raja-alue Suomen tunturialueesta.